

СТ А Н О В И Щ Е

**от доц. д-р Алекси Попов, член на Научно жури
по конкурса за заемане на академичната длъжност ПРОФЕСОР
в Института по биоразнообразие и екосистемни изследвания
(ИБЕИ) при БАН по научната специалност ЕНТОМОЛОГИЯ,
обявен в ДВ бр. 95 / 1.11.2013**

Конкурсът е обявен за нуждите на секция *Биоразнообразие и екология на безгръбначните животни* на отдел *Животинско разнообразие и ресурси*. Единствен кандидат в конкурса е доц. д-р **Снежана Грозева** от ИБЕИ.

Участничката в конкурса работи в областта на цитотаксономията, едно сравнително младо направление у нас, развито през последния половин век по инициатива на проф. Параскева Михайлова с активното участие на д-р Грозева. Това направление дава на доц. С. Грозева механизмите за установяване на родствени отношения, за потвърждаване и предвиждане на таксони на видово и по-високо ниво и за решаване на други таксономични, филогенетични и еволюционни проблеми. В такива насоки, наред с разширяване на цитогенетичните познания за редица таксони, са и основните научни приноси на кандидатката в конкурса.

От таксономична гледна точка главните обекти на изследванията на С. Грозева са хоботните насекоми (Hemiptera). Само отделни нейни публикации са посветени на други насекомни разреди, но в тези случаи са избрани едни от най-интересните техни представители. От правокрилите насекоми това са четирите български вида от семейство Pamphagidae, древни преглациални реликти от отдавна изчезнала топлолюбива и сухолюбива фауна, на които е проучен кариотипът и детерминиращият пола механизъм (преди хабилизацията). В публикацията те не се споменават като ендемити, но в справката неправилно са посочени като такива. Два от тях не са ендемити, а са с произход от Мала Азия, където се срещат и сега. От водните кончета е избран новоописаният от България вид *Somatochlora borisi*, чиято находка е най-голямото откритие в европейската одонатология през последните сто години. Проучването на кариотипа му показва толкова големи различия от другите видове на рода и от близкия род *Cordulia*, че води до извода за необходимост от нов род. Това е извършено по-късно от описалия вида Милен Маринов със създаването на род *Corduliochlora*.

Ще започна разглеждането на изследванията на доц. Грозева върху хоботните насекоми с първото цитогенетично проучване на вид от една забележителна малобройна реликтна група от „живи фосили“, населяваща само Южното полукълбо – Coleorrhyncha. Считана по-рано за част от Homoptera, сега тя представлява самостоятелен инфраразред на подразред Heteroptera. От равнокрилите хоботни въз основа на полиморфизма на половите хромозоми на един вид листна бълха (Psylloidea) от България, Полша и Финландия С. Грозева предлага хипотеза за произхода на Y-хромозомата в кариотипа на листните бълхи от V-хромозома. Впечатляващ е броят на полутвърдокрилите насекоми (Heteroptera) с проучен от кандидатката в конкурса кариотип – 131 вида (след хабилизиранията 51). При това те са представители на 22 семейства и покриват всички 8 инфраразреда на полутвърдокрилите (последният в процес на обработване). И тук получените резултати спомагат за разрешаването на таксономични проблеми и за установяване или доказване на родствени връзки както при водните, така и при сухоземните видове. Д-р Грозева описва непознатите дотогава мъжка полова система и кариотип на най-голямото европейско водно насекомо – водоплавката *Lethocerus patruelis*, като за първи път се установява и размножаването на този вид в България.

Научни резултати с приложен характер са новите данни за разширяване на разпространението в България на шестте инвазивни вида и за заемането на нови територии у нас на два автохтонни вида дървеници (Heteroptera). Опити с лабораторна култура на един от тези видове – *Oxycarenus lavaterae*, са доказали, че третирането с оловни йони не води до натрупване на олово в тялото на насекомото. То се концентрира във външния хитинов скелет на ларвата, поради което се отстранява при линееене. Други цитогенетични изследвания на доц. Грозева установяват липсата на съществени изменения в кариотипа и поведението на хромозомите в силно замърсена с олово среда. Това води до извода, че дървениците не са подходящи за мониторинг.

За конкурса Снежана Грозева е представила 58 публикации, които изцяло признавам за научни и по обявената специалност. Относителният дял на статиите с импакт фактор е висок за учен със сходна специалност. Публикациите с IF са 28 или 48 % от всички и 68 % от статиите в списания. Като добавим към тях още 6 статии в две списания, които скоро след това са получили IF, процентът достига 59 % от всички и 83 % от статиите в списания. Общият IF е ≈ 17 , а само за публикациите след хабилитирането е 9,3. Доц. Грозева играе водеща роля в колективите, в които участва. Това проличава от факта, че тя е първи автор на 43 от публикациите или 74 % (21 или 70 % след хабилитирането), като на 15 от тях е единствен автор. Доказателство за откритост към международната научна общност са езиците на нейните публикации: 44 на английски и 10 на руски или общо 93 % на чужди езици и само 4 публикации на български.

Посочени са 245 цитирания на научните трудове на д-р Грозева. Реалният им брой обаче е 229, защото 16 от тях се повтарят: №11-12 (еднакви с №6-7); №50 (=48); №73 (=72); №206-216 (=195-205). Това води и до промяна на h-индекса от 8 на 7. Независимо от тези корекции броят на цитатите и h-индексът са достатъчно високи, за да покажат признанието на резултатите от публикациите на С. Грозева. Високи са и показателите за участието в проекти – 21, от които повече от половината международни и на повече от половината кандидатката в конкурса е ръководител.

Отличните ми лични впечатления от Снежана Грозева са свързани както с нейната научна дейност, така и с участието ѝ в международни прояви. Тя е участвала в 32 научни форума, от които 24 международни. Като председател на Шестия европейски конгрес по Hemiptera пряко следях в продължение на три години огромната по обем дейност на д-р Грозева по подготовката и провеждането на конгреса и по издаването на изнесените доклади.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ. Доц. д-р Снежана Грозева е един от инициаторите на цитогенетиката и цитотаксономията на насекомите у нас и изграден специалист в тази област по отношение на хоботните насекоми. Запозната е със съвременните методи на изследване, работи съвестно и компетентно. Името ѝ е добре известно далеч извън пределите на България и тя е желан участник в съвместни изследвания и съавтор на най-известните специалисти по кариосистематика на Heteroptera, като най-често е организатор и играе водеща роля в тези колективи. Отговаря по всички показатели на изискванията за академичната длъжност професор. Всичко това ми дава основание да дам положителна оценка и да препоръчам на Научното жури да предложи на Научния съвет на Института по биоразнообразие и екосистемни изследвания при БАН да избере СНЕЖАНА МИХАЙЛОВА ГРОЗЕВА за професор.

Съставил становището:

(доц. д-р Алекси Попов)